

KÖZÖSSÉGI ERDŐSÍTÉSSEL A KLÍMAVÁLTOZÁS ELLEN?*

— A BÉKÉSCSABAI HATVANEZER FA MOZGALOM KÜZDELMEI ÉS EREDMÉNYEI

Mihály Melinda¹

Bevezetés

■ Az elmúlt években az ökológiai válság² egyre inkább kezdi átütni a széleskörű társadalom ingerküszöbét. Az ökológiai válságról szóló elbeszélésekben általában a klímaválságot, mint a legközvetlenebb veszélyt rejtő tényezőt helyezik előtérbe. A klímaválság elleni küzdelemben globális, országos és helyi szinten is kiemelt szerepet kap az erdősítés, amit civil szervezetek, nemzetállamok, nagyvállalatok és transznacionális szervezetek is a zászlajukra tűztek.

Összhangban a párizsi klímacsúcson vállalt kötelezettségeivel³ az Európai Unió 2050-re tűzte ki a klímasemleges gazdasági rendszerre való átállást. A vállalás érdekében radikálisan csökkenteni szükséges a szén-dioxid-kibocsátást és növelni kell a légkörben lévő szén-dioxid megkötését.⁴ Az utóbbiban kiemelt szerepe van a mezőgazdaságnak és az erdőgazdálkodásnak. Összhangban az EU klímavédelmi céljaival a miniszterelnök bejelentette hazánk megújult Klíma- és Természetvédelmi Akciótervét, amelynek keretein belül 2020 és 2030 között minden újszülött után 10 fát fog elültetni a kormány, azaz összesen 10 milliót, ezáltal 2030-ra hazánk erdővel borított területeinek aránya 27%-ra emelkedne.⁵ Párhuzamosan a szakpolitikai elköteleződéssel, több közösségi erdősítési projekt indulását jelentették be 2017 és 2019 között hazai civilek, közösségek, amelyek közül országos fókuszú a *10 millió fa* (2019), a *MyForest*⁶ (2019) és a *Plant for the planet Magyarország* (2017). Országszerte egyre több helyszínen kezdtek el csatlakozni a fásítási programokhoz.

* <https://doi.org/10.62560/csz.2024.01.04>

2019 nyarán inspirálódva a 10 millió fa Magyarországon kezdeményezésből indult el Békéscsabán, az ország egyik legkevésbé erdősült, mezőgazdasági dominanciájú területén a *Hatvanezer fa mozgalom*, azzal a céllal, hogy arányosan Békéscsaba lakosságszámával 60 000 fát telepítsenek. A kezdeményezés széleskörű társadalmi bázis mobilizálásával és erdészeti szakértő bevonásával mintegy 30 hektár területet erdősített és országosan is ismertté vált. A szerveződést esettanulmányként használva e tanulmány célja a klímaválság kontextusában létrejövő helyi szerveződések cselekvőerejének (ágencia) jobb megértése, különös tekintettel azok kommunikációjára, döntéshozatalára, erőforrás-mobilizációjára és a potenciáljukra a közügyek alakításában.

Elméleti háttér

Globális klímapolitika, mozgalmak és erdősítés

A klímaváltozás (globális felmelegedés, klímaválság) kontextusában számos lépésben szerveződik a civil társadalom. A helyi, regionális és nemzeti szinttől kezdve egészen a transznacionális szintig. Magát a globális felmelegedést, mint sürgős társadalmi problémát az 1970-es, '80-as években kezdte figyelem övezni. Az első nagyobb tüntetések az 1990-es években jelentek meg, de a 2009-es koppenhágai klímacsúcs (UNFCCC COP15) jelentette a klímamozgalmak transznacionális szerveződésének kezdetét (de Moor et al. 2021). A Koppenhágában tüntetők száma elérte a 100 000-et és számos párhuzamos tüntetés is zajlott más országokban, továbbá a résztvevő szervezetek diverzitása is növekedett (Wahlström–Wennerhag–Rootes 2013). A COP15 nem eredményezett erős egyetértést – csupán egy „megállapodást”, amelyből hiányzott a résztvevő országok kellő támogatása (de Moor et al. 2021). A nemzetközi tárgyalások kudarca a klímamozgalom belső válságát eredményezte. A mozgalom revitalizálásának érdekében egy újrakereztelési folyamaton ment keresztül, amelynek eredményeként a technokrata klímaváltozás elleni küzdelemről áthelyeződött a fókusz a szélesebb nézőpontú klímaigazságosságért folyó küzdelemre (Della Porta–Parks 2014). Míg a klímamozgalom radikálisabb, klímaigazságosságért küzdő ága nem az emberiséget, hanem a globális kapitalizmust tekinti az ökológiai válság fő okozójának és a rendszerszintű változásban látja a megoldást, addig a stabilabb szervezeti háttérrel rendelkező, NGO-alapú klímaváltozás ellen küzdő ága annak ellenére, hogy kritikus a globális gazdasági rendszerrel, elfogadja azt és annak keretein belül keresi a klímaváltozás enyhítésének lehetőségeit. Mivel a párizsi klímacsúcson (COP21) résztvevő államok által tett vállalások a felét sem tették ki a szén-dioxid-kibocsátás szükséges csökkentésének⁷ a klímamozgalom egyre inkább a fosszilis tüzelőanyag-ipar elleni közvetlen akciókampányokra helyezte a hangsúlyt (Tramel 2016). 2018 végén a Fridays For Future (FFF) és az Extinction Rebellion (XR) nemzetközi és hazai megjelenésével tovább radikalizálódott a mozgalom és a fiatalok, tanulók, gyerekek

megnövekedett részvételével bővült a társadalmi bázisa és erősödött a generációs jellege is. A mozgalomban sok fiatal nő vesz részt, továbbá Greta Thunberg mellett más országokban is jellemzően fiatal nők képviselik a nyilvánosságban (Mikecz 2019).

A globális klímapolitikában hangsúlyosan jelenik meg az erdősítés ügye. Az erdősítés, azaz a fák telepítése korábban nem erdősített/beerdősült területekre a klímaváltozásra adható egyik fontos természetes válasz, mivel a fák életük végéig megkötik a légköri szén (Hawken 2021). Mivel a faültetés a teljes gazdasági rendszer átalakítása nélkül megvalósítható, széles körben népszerűvé vált. A közelmúltban nagyszabású faültetési kampányokat jelentettek be, köztük a Világgazdasági Fórum 2030-ra kitűzött célját egymilliárd új fa ültetéséről. A civil szerveződések túl az ültetési projektek népszerűvé váltak a nemzeti kormányok, a egyéni támogatók és a nagyvállalatok körében. Jóllehet nyilvánvaló, hogy az erdősítésnek nagy szerepe lehet a klímaválság elleni küzdelemben, az alapos hely-, faj- és fajtaválasztást nem lehet megkerülni. Egyes tudósok például tiltakoznak az olyan földterületek esetleges beerdősítése ellen, amelyeken eredetileg nem erdő állt, és amelyeket a faültetés ökológiailag károsítana, mint például Afrika hatalmas gyepterületei és szavannái (Hawken 2021). Magyarországon ilyen területek a Duna-Tisza közti Homokhátság még megmaradt erdős sztyeppéi (Tölgyesi et al. 2020; Biró et al. 2007). Az egyik legnépszerűbb erdősítési mód a faültetvények telepítése nem feltétlenül járul hozzá a klímaválság mérsékléséhez. A gyakran gyorsan növekvő, nem őshonos, magas kereskedelmi értékű fajokból álló ültetvények a fák kivágása során elvesztik a szénmegkötési képességüket (Hawken 2021: 65). A klímaváltozás teremtette változó és kiszámíthatatlan körülmények következtében egy adott területen őshonos fák bizonyos köre küzd a túlélésért (Hawken 2021: 65). A kihívás megoldása lehet, hogy az egy adott területen őshonos fákhhoz hasonló, de ellenállóbb és a melegebb és szárazabb körülményekhez jobban alkalmazkodó fafajokat telepítünk (ibid.).

Hogyan érhetik el a közösségi szerveződések a céljaikat?

A mozgalomkutatás főbb eredményeinek áttekintésével e tanulmány célja a közösségi erdősítési projektek stratégiaalkotásának segítése. A mozgalomkutatásban egyetértés látszik kirajzolódni, miszerint a mozgalmak/civil szerveződések sikeréhez három tényező együttállása szükséges: (1) az erőforrás-mobilizáció (McCarthy–Zald 1977), (2) a politikai lehetőségstruktúra (Della Porta 2013, Meyer 2004) és (3) a kulturális keretezés [framing] (Benford–Snow 2000). A civil szerveződések számára erőforrást jelenthetnek a szövetségeseik, a hálózataik, a pénzügyi lehetőségeik és a társadalmi bázisuk, azaz az általuk képviselt ügyek közvetlen érintettjei és az ügyek szimpatizánsai. Annak érdekében, hogy a társadalmi mozgalmak sikeresek legyenek az ügyeik előbbre vitelében olyan szervezeti stratégiát szükséges kialakítaniuk, ami reflektál a szerveződés tágabb, politikai-gazdasági kontextusára.

A klímamozgalmak esetében a tágabb politikai-gazdasági kontextus része a környezeti kihívások több-léptékűsége és az azokat kezelni hivatott intézményi környezet korlátai. Reagálva az egyre komplexebbé váló politikai-gazdasági kontextusra a klímaigazságossági kezdeményezések egyre inkább policentrikusan szerveződnek (Tormos-Aponte–García-López 2018). A policentrikus szerveződés a hálózatosodás egy olyan formája, amely lehetőséget teremt a döntéshozatal különböző szintjeit, szakterületeit, szereplőit (érintettek, stakeholderek) és földrajzi léptékeit összekötni (Tormos-Aponte–García-López 2018: 284). A policentrikusan szerveződő klímaigazságossági mozgalomban kiemelt figyelmet szentelnek a marginalizált csoportok (nők, etnikai kisebbséghez tartozók, szegénységben élők, stb.) szempontjainak a mozgalom követeléseibe történő beépítésére.

A hálózatos szerveződésen túl a részvételi döntéshozatal az, amit széleskörben alkalmaznak a társadalmi mozgalmak, civil szerveződések ügyeik előbbre vitelében. Az elmúlt évtizedekben egyre népszerűbbé váló részvételi döntéshozatal a társadalmi mozgalmakon túl a szakpolitikában is használatos. Megkülönböztethető annak funkcionalista és kritikai ága. A részvételi döntéshozatal széleskörben elterjedt, funkcionalista ága elitvezérelt és szerepe egyrésről az intézményekbe és szakértőkbe vetett bizalom helyreállítása, másrésről pedig a szakpolitikák fejlesztése új hangok és érdekek bevonásával (Warren 2014). Mivel a részvételi döntéshozatal e funkcionalista ágában a napirendet az állampolgári részvételre „meghívó” megbízó szervek alakítják, a résztvevők tere a szakpolitikák tényleges alakítására szűk, sokszor csupán új információforrást jelentenek a szakpolitikai döntéshozók számára (Bua–Bussu 2021). A részvételi döntéshozatal alulról szerveződő, kritikai megközelítése ezzel szemben az emberek széleskörű mozgósításán és a társadalmi mozgalmak azon stratégiáján alapszik, amellyel úgy igyekeznek alakítani a közügyeket, hogy minél inkább beépülnek az állami döntéshozatalba (Blanco et al. 2020). A részvételi struktúrák visszaszerzésével és újraértelmezésével e mozgalmak hozzájárulhatnak a társadalom és gazdaság rendszerszintű átalakításához (ibid.). Míg a részvételi döntéshozatal funkcionalista megközelítésében a cél tehát a jobb szakpolitikák fejlesztése és a tradicionális intézmények legitimálása, addig a kritikai megközelítésében a társadalmi igazságosság növelése és a demokrácia mélyítése (Bua–Bussu 2021: 717). A részvételi döntéshozatal kritikai értelmezése kiemelt szerepet tölt be az új, klímaigazságosságért küzdő zöld mozgalom stratégiájában. A policentrikus szerveződés és a részvételi döntéshozatal növelte a klímamozgalom társadalmi legitimációját és bázisát (Babista et al. 2023; Mikecz 2019; Tormos-Aponte–García-López 2018).

Hiába jó azonban a szervezeti működés és stratégia, ha nem kedvez a politikai légkör. A politikai lehetőségstruktúra befolyásolja a mozgalmak érvényesülését, azaz az aktivisták (ágens) tehetsége és stratégiai döntései kizárólag a politikai környezetben uralkodó játékszabályok (struktúra) függvényében értékelhetők (Meyer 2004: 128). Politikai lehetőségeken azokat a lehetőségeket értjük, amiket a politikai, gazdasági környezet, illetve az intézményi és társadalmi berendezkedés kínál. Ilyenek lehetnek például a választások, a változások a politikai elitek közötti

szövetségekben, az elnyomás csökkenése, a törvényváltozás vagy a politikusok részéről érkező támogató nyilatkozatok. A válsághelyzetek is hatással vannak arra a politikai lehetőségstruktúrára, amelyben a mozgalmak/civil szerveződések léteznek. Bizonyos lehetőségek bezáródnak a civil szerveződések számára ügyeik előbbre vitelére, mások azonban megnyílnak.

Az 1990-es években a kulturális hatás is befolyásolta a mozgalmak kutatás alakulását. A mozgalmak kutatók rájöttek arra, hogy számít a kommunikáció, azaz, hogy mit mondanak a civil szerveződések és azt hogyan mondják el. A kommunikáció megértéséhez a mozgalmak kutatók az Erving Goffman által először használt keretezés (framing) megközelítéssel dolgoztak (Hunt–Benford–Snow 1994). A keretezés pályákra tereli a gondolkodást, meghatározhatja, hogy miként gondolkozik egy társadalom vagy egy közösség különféle problémákról és jelenségekről (Szilágyi 2019, Lakoff 2004). A politikai szereplők, a kommunikációs szakemberek és a tömegmédiumok hatékonyan befolyásolhatják mások véleményét és viselkedését a kereteken keresztül, anélkül, hogy az emberek jelentős része ennek tudatában lenne (Szilágyi 2019). A mozgalmakban a keretek jellemzőket és definíciókat társítanak időben és térben emberekhez és ügyekhez – problémát vetnek fel, megnevezve annak az okát, (alternatív) megoldási lehetőségeket fogalmazznak meg és eszközöket vázolnak fel a célok elérésére. Az információ egy keretben lehet 1) diagnosztikus, azaz a problémát meghatározó, 2) prognosztikus, azaz a legjobb megoldást felvázoló; vagy 3) motivációs, azaz a problémával kapcsolatban (figyelemfelhívás vagy megoldás) cselekvésre ösztönző (Della Porta–Parks 2014). Az üzenetek célközönséghez való eljutásában szerepe van a megszövegezésnek és a történetnek, az akciók képi megjelenítésének és a mozgalmi narratívák uralkodó narratívákhoz való viszonyának. Az ok-okozati összefüggések megfogalmazása, azaz a narratíva megalkotása és széles körben történő terjesztése a hatalomgyakorlás egy módja. A status quo-ban érintett politikai és gazdasági szereplők érdeke, hogy a válsághelyzetek olyan narratívái terjedjenek el és váljanak széles körben ismertté, amelyek nem eredményezik a gazdasági rendszer radikális megváltoztatását, annak demokratikus alapokra helyezését (Szabo 2022). Mivel a szavaknak nincsen eleve adott és változatlan jelentése, a keretezés fordított irányban is működik. Kitartó munkával bármelyik szóhoz kapcsolhatók pozitív vagy negatív keretek a közgondolkodásban (Szilágyi 2019). Az átkeretezés egy olyan technika, amelyet a mozgalmak és más politikai-gazdasági szereplők tudatosan alkalmaznak annak érdekében, hogy egy adott ügyet új kontextusba helyezzenek.

Módszertan

Annak érdekében, hogy a klímaválság kontextusában létrejövő helyi szerveződések cselekvőerejét (ágencia) jobban megértsük, esettanulmánnyal dolgoztunk. Egy olyan helyi civil szerveződést választottunk, amely explicit célként fogalmazza meg a klímaváltozás elleni küzdelmet a faültetésen, azaz a fás élőhelyek teremtésén

keresztül, és amely nem budapesti kezdeményezésként országosan is ismertté vált. Inspirálódva a 10 milliós fa, országos közösség életre hívásából, 2019 nyarán szerveződött meg Békéscsabán, az ország egyik legkevésbé erdőszűrt, jó minőségű földterületei okán mezőgazdasági dominanciájú területén, a *Hatvanezer* fa mozgalom, azzal a céllal, hogy arányosan Békéscsaba létszámával, 60000 fát telepítsenek. Röviddel a megalakulásuk után elérték a megalakuláskor kitűzött céljukat⁸ (Hatvanezer Fa Egyesület 2019), viszont úgy döntöttek, hogy tovább folytatják a fás élőhelyek teremtését. Három évvel a megalakulás után 30 hektár erdő és 7125 méter zöldfolyosó telepítésénél és 1637 db városi fa ültetésénél tartanak. Arra voltunk kíváncsiak, hogy hogyan szerveződik egy a klímaváltozást expliciten tematizáló, nem budapesti központú civil kezdeményezés. (1) Hogyan fogalmazza meg és kommunikálja céljait, keretezi a klímaváltozással kapcsolatos kihívásokat és cselekvési lehetőségeket? (2) Hogyan hoz döntéseket? (3) Milyen erőforrásokat és hogyan mobilizál céljai elérése érdekében? (4) Hogyan mozog a helyi/hazai közéleti térben? Kutatási kérdéseink megválaszolása érdekében dokumentumelemzéssel kezdtünk. A mozgalom online jelenlétének megismerését (honlap, facebook oldal és Facebook-csoport) követően a helyi (elsősorban Behír, Beol, Csabai Mérleg), majd az országos médiamegjelenések elemzésével folytattuk. A dokumentumelemzés segítette azonosítani a szerveződés főbb mérföldköveit és kulcsszereplőit, akikkel félig-strukturált interjúkat készítettünk. Összesen nyolc kulcsinterjút készítettünk a Hatvanezer fa Békéscsabán mozgalom férfi alapítóival (3), női aktivistáival (2) és a helyi politikai élet olyan szereplőivel (2), akik tagként vagy tárgyaló partnerként interakcióban vannak a mozgalommal. Annak érdekében, hogy megértsük azokat a szempontokat is, amik miatt tagokat veszíthet el a civil szerveződés olyan volt taggal is készítettünk interjút, aki kilépett a civil szerveződésből (1).

A leiratokat és a dokumentumokat a MAXQDA szoftver segítségével elemeztük. A leiratok kódolása során – igazodva a kutatási kérdésekhez – négy fő, egymással összekapcsolódó tématerület rajzolódott ki: kommunikáció, döntéshozatal, erőforrás-mobilizáció és a közügyek alakítása. A következőkben ezeket a tématerületeket tekintjük át a tanulmány.

Kommunikáció

A Hatvanezer fa Békéscsabán mozgalom célja „*az emberiség által (vagyis az általam és általad is) okozott klímaváltozás elleni küzdelem.*”⁹ Problémafelvetésében és a megoldási lehetőségek felvázolásában (diagnosztikus és prognosztikus keret) a szerveződés közelebb áll a klímamozgalom mérsékelt ágához. Szemben a klímamozgalom radikális ágával (klímaigazságosság) az emberiséget (és nem a globális kapitalizmust) tekinti az ökológiai válság fő okozójának. Az egyéni felelősséget és cselekvőerőt hangsúlyozza a kommunikációjában, míg a fás élőhelyeket befolyásoló helyi és országos szakpolitikai döntések proaktív alakítására mérsékelt hangsúlyt fektet a célmeghatározásában.¹⁰

A megoldást nem a globális gazdasági rendszer és az egyének életmódjának radikális átalakításában látja. A meglévő intézményi keretek között az ország egyik legkevésbé erdősült területén kívánja növelni a zöldterületek arányát: „*A mi fegyvereink az erdők, a fák, a cserjék, a komplex ökoszisztémák. A növekvő, gyarapodó fás élőhelyek és a velük/bennük/rajtuk/alattuk élő szervezetek kötik meg a leghatékonyabban a légkörből a szén-dioxidot.*”¹¹

Szemben azonban a klímamozgalom mérsékelt ágával, amit jellemzően intézményesült, nagyobb múltra visszatekintő NGO-k alkotnak (pl. Greenpeace, WWF) a Hatvanezer fa mozgalom 2019-ben, több évvel a párizsi klímacsúcs után alakult. Míg a klímamozgalom mérsékelt ága globális léptékben gondolkodik és a technikai célok elérésére helyezi a hangsúlyt (mint pl. a szén-dioxid-kibocsátás bizonyos szintű csökkentése vagy a globális felmelegedés bizonyos fok alatti tartása), addig a Hatvanezer fa mozgalom a keretezésében a hangsúly a helyi szinten van. Fialat, helyben jól beágyazott szerveződésként az intézményi struktúrák progresszív átalakítása helyett az egyénre helyezi a hangsúlyt, a helyi lakosság mozgósításával, fás élőhelyek telepítésével kíván hozzájárulni a szén-dioxid légkörből történő megkötéséhez: „*Ha nem akarunk rövidesen félsivatagban élni, össze kell fognunk, hogy megfordíthassuk a sorsunkat. Nincs tett nélküli feloldozás. Ezt már nem oldja meg senki helyettünk. Mindnyájatok fizikai, anyagi, szellemi képességére szükség van. Kinek mije van, azt adja – minden hozzájárulás kelleni fog.*”¹² A globális környezeti kihívásokat, illeszkedve a hazai zöld civil gyakorlathoz (Mikecz 2023), a helyi szintről lépve kívánja kezelni, helyi/táji léptékben gondolkodva elsősorban helyieket mozgósít. A globális klímapolitikát alakítani célzó, policentrikusan szerveződő globális klímamozgalomba civil hálózati kapcsolatainak mérsékelt megléte okán kevésbé integrálódik.

A civil szerveződésben már a megalakulás idején a fásítás három fő irányát határozták meg (BA_3, BA_4, BA_5):

- városfásítás,
- erdősítés („őserdő program”),
- dűlőfásítás.

Az ültetések alapját eleinte a városi fásítási program adta, amelynek érdekében kapcsolatba léptek, majd együttműködési megállapodást kötöttek a városi önkormányzattal.¹³ A várossal való együttműködés és a városi faültetés bürokratikus nehézségei miatt ez az irány jelenleg kevésbé hangsúlyos a szerveződésben. A 2021-es aszályos nyár következtében a városi fák gondozása került előtérbe. A városfásítás kapcsán a szerveződés problémafelvetésében a várost, mint élőhelyet az erdővel állítja szembe: egy erdőhöz képest sokkal mostohább körülmények között kell túlélniük a fáknek a városban: kevés a talaj, a tápanyag, a víz, a páratartalom (Kovácsné Tyirják 2022).

További nehezítő tényezőként a klímaváltozást jelöli meg, kiemelve ezzel kapcsolatban az aszályos időszakok növekedését. Megoldási javaslatként fogalmazódik

meg, hogy a civilek gondoskodásával megmenthetőek az elültetett fák az olyan extrém időjárási körülmények között is, mint a 2021-es aszályos nyár. A megoldási javaslatához illeszkedik a motivációs keret, miszerint az ültetett fák életben tartásához szükség van a békéscsabai lakosságra.

Az erdősítés és a dűlőfásítás a város külterületén zajlik. A szerveződés két külterületeket érintő fő irányának problémafelvetése: Békéscsaba térségében a nagyüzemi mezőgazdaság dominanciájának következtében alacsony biodiverzitású „agrársivatag” alakult ki (elnökségi tag, Hatvanezer Fa Egyesület, BA_03). Megoldási javaslat az erdősítéshez kapcsolódóan: A kevés még be nem szántott területen az erdő telepítése egyrészt a biodiverzitás növelését szolgálná, másrészt – a mezőgazdasági termelésből adódó szállópor egy részének kiszűrésére alkalmas – véderdő funkciót is töltené be Békéscsaba lakossága számára (elnökségi tag, Hatvanezer Fa Egyesület, BA_03). Motivációs keret: Szükség van a civilekre az erdők telepítéséhez és az ültetett csemetékről való gondoskodáshoz.

A dűlőfásítási program problémafelvetése: A Magyarországra és azon belül is az Alföldre jellemző kopár dűlők az ipari mezőgazdasági gyakorlatok következtében az elmúlt évtizedekben alakultak ki (elnökségi tagok, Hatvanezer Fa Egyesület, BA_03, BA_04): „A táblákat szegélyező és azokat felosztó dűlőúthálózat mellől gyakorlatilag minden fát kipusztítottak [a gazdák], hogy a lehető legnagyobb termőterületet ériék el.” (elnökségi tag, Hatvanezer Fa Egyesület, BA_04). Megoldási javaslat: E területek visszafásítása nemcsak rövid időn belül növelné a táj biodiverzitását, hanem látszólagos hátrányai ellenére (kevésbé férnek el a gazdák a nagy gépekkel, kisebb területet tudnak felszántani) végső soron előnyös lenne a gazdák számára is (elnökségi tagok, Hatvanezer Fa Egyesület, BA_03, BA_04). A fák védelmet jelentenének a szél általi talajeróziótól, javítanák a terület vízmegtartó képességét, a mikroklímát és a felszínre vetett magokat, mint például a hagymát megvédenék attól, hogy elfújja a tavaszi szél (BA_03, BA_04, Hatvanezer Fa Egyesület 2021). Motivációs keret: Szükség van a civilekre a dűlők fásításához.

Döntéshozatal

A civil szerveződés legfelsőbb köre az elnökség, ami a három alapító elnökségi tagból (az ötletgazda bioboltos, a dűlőutak fásításáért elkötelezett vadászmeister és a geográfus kutató) áll. Az egyesületi tagság 10 főből áll, de nem az egyesületi szint az, ahol a döntések születnek. A gyorsaság és hatékonyság érdekében a három elnökségi tag hozza a stratégiai döntéseket, ún. „demokratikus elnökségben” (elnökségi tag, Hatvanezer Fa Egyesület, BA_04): „(...) a legtöbb döntést itt [az elnökségben] hozzuk meg, nyilván a tagság bizalmából élvezzük ezeket a funkciókat, elfogadják és látják, most már három év távlatából, hogy működnek. Tehát abszolút demokrácia van, nincs elnöki vétó sem, itt kell a kétharmad. Tehát gyakorlatilag egy demokratikus elnökségben vagyunk.” (elnökségi tag, Hatvanezer Fa Egyesület, BA_04)

A három elnökségi tag napi kapcsolatban áll a facebook messenger alkalmazásában (a Hatvanezer Fa Egyesület elnökségi tagja, BA_03). A nyílt Facebook-csoport moderátori feladatait is ők látják el. Rotációt, tisztújítást nem terveznek (a Hatvanezer Fa Egyesület elnökségi tagjai, BA_03, BA_04, BA_05): *„Mi vagyunk, akik teljes egészében az életünket erre feltettük, és a többiek látják, tudják ezt, folyamatos kommunikációban vagyunk velük és a támogató ötleteiket természetesen elfogadjuk, beépítjük a mi határozatainkba, de nem gondolom, hogy ez változni fog, vagy ezen változtatni kell. Jó irányba megyünk így.”* (elnökségi tag, Hatvanezer Fa Egyesület, BA_04) A szervezetten belüli részvételi döntéshozatal legfőbb terepe az évente legalább kétszer megszervezett plénum (elnökségi tag, Hatvanezer Fa Egyesület). Erre azt a körülbelül 30 fő önkéntest hívják meg, akik év közben a legtöbb közösségi munkát végzik és jellemzően a vezető szakemberek által összeállított javaslatokat és terveket vitatják meg (ibid.). A részvételi elemek ellenére a vezetői utánpótlás kinevelésének hiánya függővé teheti a civil szerveződést a három elnökségi tag személyétől, és párosulva a döntési jogkörök átlátható lehatárolásának hiányával, hosszabb távon rejtett hierarchiához vezethet a szerveződésen belül (Simsek).

A három elnökségi tag mellett a mozgalom működésében kulcsszerepet játszik a közösség-szervezési feladatokat ellátó női alapító tag (aki egyben az ötletgazda felesége is) és a négy szakértő, akik közül kiemelkedik a Hatvanezer Fa Egyesület (és mozgalom) szakmai irányítását végző erdészeti szakértő. A zárt Activity csoportba¹⁴ bárki szabadon beléphet, aki önkéntes munkát kíván végezni a mozgalomban, az azonban kérdés, hogy a szerveződés önkéntesei számára mennyire opció a mozgalom belső körébe a bekerülés. Míg a mozgalomban 60% a nők aránya, a háromfős elnökségben nem szerepel nő. Továbbá míg a gondoskodáshoz kapcsolódó többnyire láthatatlan munkákat (gondoskodás a fákról, kapálás, sütemények sütése, adminisztráció) jellemzően nők végzik a szervezetben, addig a szerveződést többnyire férfiak képviselik a médiában. A közösség-szervezési feladatokat ellátó női alapító tag nem éli azt meg, hogy a női mivolta miatt lenne kevésbé látható kívülről: *„(...) nincsenek kiosztva a szerepek, az számít, hogy kinek milyen a habitusa, és mit vállal ebből jobban, illetve milyen szaktudása van. Ezek alapján oszlanak meg a feladatok (...). Egyébként vannak olyan cikkek, ahol én is megszólalok, hogyha kifejezetten kíváncsiak civil véleményre. Mert, ha szakmai kérdésről van szó, akkor az erdészt kérdezik meg, meg a geográfust kérdezik meg, ha ők nők lennének, akkor nyilván ők válaszolnának, történetesen most itt ezek az emberek férfiak. De ez nem a nemi szerepek miatt van.”* (a mozgalom női szervezője, fókuszcsoporthozos beszélgetés)

Míg a klíma mozgalom radikálisabb, klímaigazságosságért küzdő ágában fontos a nők szempontjainak beemelése a mozgalomba, addig a Hatvanezer fa mozgalomban ez nem egy kiemelt irány: *„(...) olyan sok megosztottság van ebben az országban. Én nem szeretném, ha ez a férfi-női létre is kiterjedne még jobban, mert lehet, hogy nekem szerencsém van, vagy ez a közösség más, de én azt látom itt a Hatvanezer fa mozgalomban, hogy a terepen valahogy kiegyensúlyozódnak a*

szerepek. (...) hál' Istennek ez úgy alakult, hogy borzasztóan elismerjük egymás munkáját. Itt azt lehet érezni, hogy együtt vagyunk erősek. Egyikünk sem tudna úgy haladni, hogyha a másik nem csinálná meg a dolgát." (a mozgalom női szervezője, fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés)

A részvételi döntéshozatal funkcionista és kritikai megközelítése egyszerre van jelen a szerveződésben. Ez a kettősség a mozgalom társszervezésében, hagyományteremtő céllal 2022 nyarán megszervezett GLOKÁL fesztiválon is megnyilvánul, ahol két, a részvételi döntéshozatal technikáira építő fórum is megrendezésre került (Vízönrendelkezési Akciócsoport megalakulása, 1 óra; Csabai Zöld Fórum, 1,5 óra). Míg a vízönrendelkezési akciócsoport megalakulása során transzformatív agendát követ, addig a Csabai Zöld Fórum közelebb áll a részvételi döntéshozatal funkcionista megközelítéséhez. A vízönrendelkezési fórum célja a jelenlegi vízgazdálkodási rendszer átalakítása a vízmegtartás és a „vizet a tájba” koncepció mentén (Kovácsné Tyirják 2022: 28). Annak ellenére, hogy a vízügyi problémák e transzformatív keretezése jelen van a mozgalomban, a szerveződés stratégiai partnere, a helyi országgyűlési képviselő által képviselt helyi öntözésfejlesztés^{15 16} a jelenlegi paradigma (ipari mezőgazdaság) keretein belül rajzolja ki a cselekvés lehetőségeit. Mindent összevetve a Vízönrendelkezési Akciócsoport megalakulásával a részvételi döntéshozatal kritikai értelmezését használva, alulról szerveződve kívánja befolyásolni a mozgalom a jelenlegi vízgazdálkodást a fenntarthatóbb gyakorlatok meghonosítása érdekében. Ezzel szemben a helyi országgyűlési képviselővel együttműködésben a csabai „zöld” ügyekről szervezett lakossági fórum nem mutatott túl a már meghozott szakpolitikai döntések társadalmi elfogadtatásán. A „zöld” lakossági fórumon téma volt a reptérfejlesztés is, amit már a fórumot megelőzően nemzetstratégiai célként nyilvánított a kormány¹⁷, elkészült a reptér fejlesztési koncepciója és előzetes megvalósíthatósági tanulmánya és Békéscsaba Megyei Jogú Város Önkormányzata is már a fórumot megelőzően szerződött a reptér tervezését végző cégekkel.¹⁸

Erőforrás mobilizáció

A Hatvanezer fa mozgalomban a központi hangsúly az önkéntesek mobilizálásán van. A civil szerveződés jól használja az online tér által teremtett lehetőségeket. A széles körben elérhető online eszközök, mint a blogok, fórumok, crowdfunding oldalak, médiamegosztó oldalak és a közösségi oldalak lehetővé tették az aktivizmus spontánabb alakítását és a széleskörű közönség elérését, olcsó és gyors mozgósítását (Bennett–Seegerberg 2012; Hensby 2020; Hands 2011). A Hatvanezer fa mozgalom a közösségi médiából nőtte ki magát. A szerveződés alapítója a mozgalom létrejöttét megelőzően is több éven keresztül közéletileg aktív volt helyi szinten.

Egy még a mozgalom elindulása előtti beszélgetésünkben így fogalmazott: „(...) szeretnék egy ilyen LMP-szerű, ilyen zöld, de mit tudom én, azért reálisan zöld,

meg inkább ilyen szociálisan érzékeny pártot” (a Hatvanezer Fa Egyesület elnöke, MM_01). Rendszeresen használta a közösségi médiát a közügyekkel kapcsolatos véleményformálásra és kereste azt, hogy hogyan lehet a közösségi médián keresztül pozitív közéleti változást elérni: „*Én nagyon sokáig nagyon aktív, ilyen fotelfordalmár voltam. És aztán rájöttem, hogy az ember [ha] a Facebookon kisüti az energiáit, akkor [másra már] nem marad. (...) És ez nem jó. Tehát tényleg nagyon sokszor, én sok mindenkivel eszmét cseréltem. Nem voltam ilyen nagyon anyázós egyáltalán, megpróbáltam úgy intelligensen vitázni mindenkivel, de az emberek kidühöngik magukat a virtuális térben, és igazából nem történik semmi.*” (a Hatvanezer Fa Egyesület elnöke, MM_01)

A közösségi média a Hatvanezer fa mozgalom elindulását megelőzően az alapító szempontjából az egyéni posztokon keresztüli közéleti tevékenység terepe volt. Azonban a csoport megalakulásával az egyéni véleményformálásról áttérrelődött a hangsúly a közösségi erdősítésben megnyilvánuló kollektív cselekvésre. Maga a Hatvanezer fa is egy közösségi cselekvésre hívó facebook posztból (2019 július) nőtt ki magát: „*Kiírtam a saját Facebook-oldalamra, és mindjárt rengeteg like talált meg ezt a kis bejegyzésemet, és aztán egy nap múlva körülbelül meg is alapítottam ezt a [facebook] csoportot, ahol most már 8800 valahányan [a cikk írásakor ~ 9200] vagyunk. És hát ez nem csak virtuális történet.*” (a Hatvanezer Fa Egyesület elnöke, BA_05)

Társadalmi bázis

Az első bejegyzés után röviddel, 2019 augusztusában létrehozott facebook-csoport¹⁹ nyílt, bárki csatlakozhat hozzá, funkciója az „érzékenyítés”, a téma iránti elkötelezettség növelése. A nyílt Facebook-csoport lehetővé tette az olyan szakértők megtalálását és ügy mellé állítását, akik önkéntes munkájukkal segítették az egyesületet, annak bejegyzésétől kezdve, az ültetések szakmai koordinációjáig. Az első önkéntes föld és eszköz felajánlások is a nyílt Facebook-csoporton keresztül érkeztek. Röviddel az első közösségi cselekvésre hívó facebook bejegyzést követően személyes találkozóra került sor, ahol az ügy iránt elkötelezett 8–10 főből álló lelkes csapat elkezdte lefektetni a Hatvanezer fa Békéscsabán mozgalom stratégiájának alapjait. Úgy döntöttek nem az inspirációt adó 10 millió fa mozgalom szervezeti keretei között végzik a tevékenységüket, mivel úgy látták hatékonyabbak tudnak lenni, ha nem tagozódnak be egy központosított országos szervezetbe. A helyi autonómia megőrzése érdekében egy önálló egyesület létrehozása mellett döntöttek, amelyet a hatályos törvényekben előírt minimális 10 fő egyesületi taggal alapítottak meg (2019 szeptember az egyesület bejegyzése).²⁰ Az operatív feladatok könnyebb koordinálása érdekében létrehoztak egy zárt Facebook-csoportot is (2019 szeptember), ahova azok kerülnek be, akik tevélegesen is hozzá akarnak járulni egy-egy projekthez.

Az aktivista csoportban toboroznak önkénteseket az egyes részfeladatokra, mint például a makkgyűjtés, ültetés, kerítésépítés.

1. táblázat. A Hatvanezer fa mozgalom társadalmi bázisa, forrás: saját szerkesztés a szervezet beszámolóai alapján (Hatvanezer Fa Egyesület 2019, 2020, 2021, 2022)

Társadalmi bázis	Szimpatizánsok (fő)	Önkéntesek (fő)
2019	~ 6500	160
2020	~ 7700	550 (~4732 óra)
2021	~ 8000	711 (~10258 óra)
2022	~ 9200	1056

A szaporítóanyag (makk, mag, magonc) gyűjtés, erdészeti és kertészeti szak- és segédmunka (ültetés, makkvetés, gazolás, csemetekert kapálás, gondozás, locsolás, stb.), mezőgazdasági jellegű szak- és segédmunka (traktoros és egyéb gépi szakmunka, permetezés, kerítésépítés, stb.) háttéradminisztráció, pályázatírás, szakmai egyeztetések, utazások, közösségi kommunikáció és programszervezés teljes egészében önkéntes munka keretében valósul meg (Hatvanezer Fa Egyesület 2019, 2020, 2021, 2022).

Pénzügyi erőforrások

A helyi gazdálkodó szervezetektől és a lakosságtól gyűjtött adományok meghatározó részét képezik a Hatvanezer Fa Egyesület bevételeinek már a szervezet indulása óta. A szerveződés intézményi háttérét biztosító egyesület tagsága formális. Az egyesületi tagok tagdíjaiból befolyt összeg minimális (néhány ezer forint). A szerveződés tagi bázisára épülő bevétel még az SZJA 1%-ok felajánlása is, amit 2022-től tud gyűjteni az egyesület. Központi és helyi önkormányzati költségvetési forrásokhoz a 2021-es és 2022-es évben fért hozzá a szerveződés. A 2020-as évben jelentősebb támogatást tudhatott magáénak a Budapest Bank Békéscsabáért programnak köszönhetően és 2022-ben a szerveződés szövetségese és aktivistája, a helyi országgyűlési képviselő által alapított díjban (Közösségi díj) is részesült.

2. táblázat. A Hatvanezer Fa Egyesület bevételei, Forrás saját szerkesztés a szervezet beszámoló alapján (Hatvanezer Fa Egyesület 2019, 2020, 2021, 2022)²¹

	2019	2020	2021	2022
Központi költségvetési támogatás			5.000 eFt · 2.000 eFt központi alapból · 3.000 eFt EEM civil pályázatból	3.335 eFt · központi alapból
Helyi önkormányzati költségvetési támogatás			150 eFt	690 eFt
SZJA 1%				580 eFt
Adományok	1.012 eFt	814 eFt · 316 eFt magánszemélyektől · 498 eFt gazdálkodó szervezetektől	3.774 eFt · 509 eFt magánszemélyektől · 3.014 eFt gazdálkodó szervezetektől · 251 eFt egyéb	2.643 eFt · 547 eFt magánszemélyektől · 2.096 eFt gazdálkodó szervezetektől
Egyéb		1.000 eFt · Budapest Bank Békéscsabaért támogatási program		70 eFt · Herczeg Tamás Közösségi díj

A klímamozgalom klímaigazságosságért küzdő ágával szemben a policentrikus és hálózatos működésre kisebb hangsúlyt fektet a szerveződés. A hangsúly a helyi tudáson és a tájhoz illeszkedő helyi fásításon van, ebből adódóan a helyi léptéken túl, kapacitásaik szűkössége okán is, kevésbé fektetnek energiát a más civil szervezetekkel (országos és nemzetközi) való hálózatosodásra.

Közügyek alakítása

Egy adott ügy mentén szerveződés során kulcskérdés, hogy a civil/közösségi szereplők hogyan viszonyulnak a politizáláshoz, mint a közügyek alakításához, illetve hogyan viszonyulnak a közügyek intézményes képviselőihez (pl. pártok, képviselők, önkormányzati, minisztériumi szereplők) (Ádám et al. 2020: 38). Magyarországon az államszocializmus meghatározó jelentőségű volt a politikai szocializáció tekintetében.

Szemben a nyugati demokráciákkal Kelet-Közép-Európa államszocializmusában az emberek elnyomást, félelmet és anyagi hiányt éltek át, és megtagadták tőlük a politikai és polgári jogokat (Massino–Shana 2009).

A férfiak és a nők nem gyakorolhatták a liberális-demokratikus értelemben vett állampolgári jogaikat, vagyis nem beszélhettek, gyülekezhetek, utazhattak szabadon, és nem vehettek részt a politikai folyamatokban (pl. nem támogathattak vagy nem ellenezhettek jogszabályt és egy adott politikai pártot vagy jelöltet) (Massino–Shana 2009). Az államszocializmus tehát nem tette lehetővé az aktív demokratikus politizálás cselekvési mintáit (Csepeli 1993). Napjainkban is a politizálásnak egy szűkebb értelmezése a széles körben elterjedt. Ez az értelmezés a pártpolitikára szűkíti le a fogalmat, és negatív jelentéstartalommal ruházza azt fel. A Hatvanezer fa mozgalom vezetősége is szűken, mint pártpolitizálás értelmezi a politikát és távol kívánja tartani magát tőle: *„Én szerintem a közösségi cselekvés az közösségi cselekvés. Én nem gondolom, de biztos, hogy vannak olyan stúdiók, ahol ezt politikának tanítják, meg én meg is értem. (...) hogyha közemberekkel találkozol, akkor a politika nekik az, amikor veszekedni kell, amikor pártoskodni kell, amikor egymást osztani kell, amikor egymást gyűlölni kell, (...) nem szabad véletlenül se összeállni senkivel, még akkor se, hogyha értelmes dolgot mond (...) Tehát ez egy olyan szörnyű dolog, én ezt nevezem politikának.”* (a Hatvanezer Fa Egyesület elnöke, BA_05)

Függetlenül a szűken vett politikaértelmezéstől, a fásításra, mint pártokon átívelő közügyre tekintenek és igyekeznek a politikai térben úgy manőverezni (és a különböző pártokhoz is kötődő politikai szereplőket a fásítás ügye mögé állítani), hogy a fás élőhelyek kiterjedését növeljék: *„(...) csak az ügy mentén működünk együtt. Tehát nem veszünk részt politikai pártok támogatásában, kommunikációjában, hanem gyakorlatilag a mindenkori döntéshozókat próbáljuk meg rávenni arra, hogy vegyenek részt ebben az ügyben az ő lehetőségeikhez mérten.”* (a Hatvanezer Fa Egyesület egyik alelnöke, BA_04) Ez a stratégia azért is célravezető lehet, mert a hazai mozgalmak kutatás eredményei megmutatták, hogy egy civil szerveződés sikeres érdekérvényesítését segíti, ha a civil szereplők hangsúlyozzák, hogy az ügy, amit képviselnek pártokon átívelő és egy olyan politikai teret hoznak létre, amelyben az ügy támogatójaként egyaránt léphet elő kormányzati és ellenzékben lévő politikus (Sebály 2020; Ádám et al. 2021).

A civil szerveződések, mozgalmak jelentősen kevesebb erőforrással tudnak gazdálkodni, mint más, hosszabb ideje intézményesült szereplők. Annak érdekében, hogy ellensúlyozzák a számukra elérhető relatív erőforráshiányt céljaik megvalósítása érdekében szövetségre lépnek más országos, helyi vagy nemzetközi mozgalmi/civil, állami vagy gazdasági szereplőkkel. A Hatvanezer fa mozgalom stratégiájában kiemelt figyelmet szentelt a helyi önkormányzatnak és a helyi országgyűlési képviselőnek. Mindkét szövetséges kör jelentőségét az ültetés előtt álló bürokratikus akadályok elhárítása és az ültetés helyszínéül szolgáló földterület szempontjából emelték ki a szerveződés vezetői (BA_03, BA_04, BA_05). A független vezetésű (de a helyi szöveg szerint a Fidesz érdekkörébe tartozó) önkormányzattal röviddel a megalakulásuk után vették fel a kapcsolatot, annak érdekében, hogy a város közterületeinek fásításához partneri viszonyt építsenek ki velük. A partneri viszonyt egy együttműködési megállapodásban formalizálták, amelynek lényege, hogy a város vezetése igyekszik megszüntetni a városfásítás előtt álló esetleges bürokratikus

akadályokat, míg a Hatvanezer fa mozgalom segíti elfogadtatni Békéscsaba lakosságával a városfejlesztés (pl. úthálózat fejlesztése, bicikliutak építése) érdekében nélkülözhetetlen fakivágásokat. Az együttműködési megállapodás ellenére mégsem alakult ki a civil szerveződés és az önkormányzat között egy konfrontációtól mentes viszony. Már az együttműködési megállapodás első körös tárgyalásakor érzékelte azt a szerveződés vezetősége, hogy a jelentős társadalmi bázissal rendelkező Hatvanezer fa mozgalmat az önkormányzat megkísérelte egy bicikliút-építéssel járó fakivágás legitimálására használni: „(...) *aznap, amikor az első körös polgármesteri szintű öt-hat fős kabinetes leülés volt, akkor már folyamatban volt itt Csabán egy bicikliút kiépítéssel járó fakivágás, és kijött egy kis poszt, megint a facebookon, aminek ez volt egy kicsit a lényege, hogy fotó, megbeszéltük, faültetés, zöldítés és lám, egyetértve mi is. Pedig ott elmondtuk (...) és mindig, amikor még aztán négy-öt-hatszor leültünk bizonyos ügyekben, mindig hozzátettük, hogy nyilván abban az esetben tudjuk érzékenyíteni pozitívan a lakosságot, hogyha azt először is mi is szakmailag, meg egyéb módon úgy ítéljük meg, hogy lehet.*” (a Hatvanezer Fa Egyesület egyik alelnöke, BA_03)

Míg a formalizált együttműködési megállapodással mérsékelten tudott eredményeket elérni a mozgalom a városfásítás ügyében, addig egy, a helyi lakosság széles körét mozgósító locsolási kampányának kézzelfogható eredménye lett. A 2021-es aszályos évben megvalósított locsolási kampánnyal elérte a mozgalom, hogy az önkormányzat is növelje a saját cége, a városgazdálkodás számára biztosított forrásokat (mintegy 30 millió forint értékben telepített öntözőberendezést) a város frissen telepített fáinak öntözése érdekében (helyi önkormányzati képviselő, BA_07, a mozgalom női szervezője, BA_05).

A szerveződés szövetségesei között kiemelt szerepe van a helyi országgyűlési képviselőnek (Fidesz), aki azon túl, hogy 2019 óta terepi önkéntese is a szerveződésnek, hatalmi pozícióját mobilizálta annak érdekében, hogy erőforrásokhoz (földterület, pénz) juttassa a kezdeményezést: „*Nyilván a lehetőségeihez mérten ő abban segít, amiben tud, hogy összeköt minket esetleg olyan magasabb rendű szervezetekkel, intézményekkel, aki a mi tevékenységünket tudja segíteni. Elsősorban én egy aktivistaként tekintek rá, aki a kapát is megfogja, az ásót is megfogja, de megfogja az érdekünkben a tollat is, és felemeli a telefont is.*” (a Hatvanezer Fa Egyesület egyik alelnöke, BA_04)

Egy az országgyűlési képviselő közreműködésével 24 ha-os földterület megszerzése kiemelt sikerként él a mozgalom vezetőségének emlékezetében (a Hatvanezer fa mozgalom elnöksége és közösségi szervezője, BA_03, BA_04, BA_05, BA_08, Frankó 2022). 2021-ben az Agrárminisztérium és a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara stratégiai partnere, az Országos Erdészeti Egyesület²² az OMV Hungária Kft.-vel együttműködésben az „Ültessünk együtt fát egy fenntartható jövőért!” címmel közös akciót indított.

A kampány ideje alatt összesen 3000 fa ültetéséhez elegendő kupont adtak el a kutakon, amely 3 millió forintnyi összegnek felel meg.²³ Az így befolyt támogatást pedig az Országos Erdészeti Egyesület végül a Hatvanezer Fa Egyesületnek ítélte oda

azzal a feltétellel, hogy közterületen, azaz önkormányzati vagy állami földterületen végzik el az erdősítést (a Hatvanezer Fa Egyesület elnöke, BA_05). A civil szerveződések először az önkormányzathoz fordult erdősíthető földterület reményében, ahol nem kaptak egyértelmű választ az igényükre (a Hatvanezer Fa Egyesület elnökségi tagjai, BA_04, BA_05). Annak érdekében, hogy még az ültetési időszak előtt erdősíthető területhez jussanak és így élni tudjanak a támogatással a helyi országgyűlési képviselő közbenjárását kérték és kapták meg: „(...) az országgyűlési képviselő segítségével három hét alatt átment a teljes rendszeren. Tehát már erdőszeti, állami és Hatvanezer fával kötött háromoldalú megállapodás volt a kezünkben néhány hét múlva, amikor ő ebbe az ügybe belépett.” (a Hatvanezer Fa Egyesület egyik alelnöke, BA_04) A helyi országgyűlési képviselő kezdeményezésére, Zambó Péter erdőkért felelős államtitkár gondnokságával, a Nemzeti Földügyi Központ hatékony és operatív munkájával sikerült rövid időn belül erdősítésre alkalmas állami tulajdonban lévő területet találni (Frankó 2022). Az állami erdők térségi vagyongazdálkodója (DALERD Zrt.) 20 éves fenntartási szerződést kötött a Hatvanezer Fa Egyesülettel, amelynek keretében 24 ha területen létrehozták és gondozzák a város első közösségi erdejét (Hatvanezer Fa Egyesület 2021, a Hatvanezer Fa Egyesület egyik alelnöke, BA_03).

A mozgalom vezetősége szerint a szerveződés tagi bázisában minimális a lemorzsolódás és az sem feltétlenül a szerveződés tágabb értelemben vett politikai stratégiájához kötődik (a Hatvanezer Fa Egyesület egyik alelnöke, BA_03). A kezdeményezés nyílt tagságú facebook oldala platformot teremtett a mozgalom stratégiáját érintő kérdésekről való szabad véleménynyilvánításra, az álláspontok ütköztetésére. Ebből a funkciójából azonban a szerveződés egy önkéntese szerint veszített: „A konfliktusok egy része láthatatlan maradt, és azért, mert (...) akik a konfliktus[ok]nak a részesei lehetnek volna, azok talán ki is vonultak ebből az egészből. A kommunikációban is háttérbe szorultak egyébként, én is ezek közé tartozom. Háttérbe vonultam, nem szorultam. Ők azok, akik nagyon nem szeretik azt, hogy a mozgalom túlságosan szoroson kapcsolódik a helyi politikához és a helyi politikusokhoz. (...) Szerintem [a konstruktív kritika] az jót tett a mozgalomnak. Ebből most kevesebbet látok már, és szerintem nem jó, hogyha elhallgatnak ezek a hangok. Jó lenne, hogyha lennének viták, valódi viták a mozgalmon belül, mert jót tenne neki.” (önkéntes, az aktivista és a nyílt tagságú Facebook-csoport tagja, BA_01) A fás élőhelyek teremtésének ügyével szimpatizáló, a Hatvanezer fa nyílt Facebook-csoportjának egy lemorzsolódó tagja szerint a szerveződés vezetőségének igyekezete ellenére a kezdeményezés pártpolitikától való függetlensége sérül és ez ahhoz vezethet, hogy további szimpatizánsokat veszít el a szerveződés: „(...) azt tapasztaltam, hogy folyamatosan és egyre inkább rátelepedik az egyesületre a [párt]politika. (...). Én azt gondolom, hogy az egyesületnek nem volt szüksége arra, hogy ilyen közel kerüljön a [párt]politikához, távol kellett volna tartania magát, csak a saját projektek összpontosítania.” (BA_02)

Az országosan jelenlévő pártpolitikai megosztottság közepette megőrizni az ügy pártpolitikai függetlenségét a békéscsabai civil szerveződés számára is kihívást jelent.

A Hatvanezer fa mozgalom küzdelmeiből is kirajzolódik a közügyek civil oldalról történő alakítását érintő dilemma. Hogyan tudnak úgy közügyeket alakítani vagy csupán ügyeik előbbre viteléhez erőforrásokhoz hozzáférni a jelentős erőforráshihánnyal küzdő civil szerveződések, hogy mindeközben megelőzik azt, hogy pártpolitikai szereplők ellehetetlenítsék őket vagy felhasználják őket szakpolitikai döntések legitimálásához és saját bázisuk építéséhez?

Az erdősítést érintő szakpolitika alakítására tett kísérletet a szerveződés,²⁴ mozgalmi stratégiáik, azonban jellemzően együttműködőek, mintsem konfrontatívák.

Konklúzió

Az ország egyik legjobban szervezett fásítási kezdeményezését esettanulmányként használva e tanulmány célja a klímaválság kontextusában létrejövő helyi szerveződések cselekvőerejének (ágenciájának) jobb megértése, különös tekintettel azok kommunikációjára, döntéshozatalára, erőforrás mobilizációjára és a közügyeket alakító képességükre.

A globális klímapolitikát alakítani kívánó klímamozgalmak a klímacsúcok eredményeinek tükrében egyre radikalizálódnak, stratégiáik konfrontatívabbá válnak és a probléma keretezésében is egyre inkább a kihívás rendszerszintű jellegét és az igazságosság szempontjait hangsúlyozzák. Mivel a faültetés a teljes gazdasági rendszer átalakítása nélkül megvalósítható a globális klímapolitikában és a klímamozgalmában egyaránt népszerűvé vált. Transznacionális szervezetek, országok, globális és helyi civil szervezetek egyaránt fontos feladatnak tartják az erdősítést.

A fás élőhelyek növelését célzó sikeres helyi civil szerveződést a mozgalomkutatás eszköztárával vizsgálva a következő kérdésekre kereste a tanulmány a választ: (1) Hogyan fogalmazza meg és kommunikálja céljait, keretezi a klímaváltozással kapcsolatos kihívásokat és cselekvési lehetőségeket? (2) Hogyan hoz döntéseket? (3) Milyen erőforrásokat és hogyan mobilizál céljai elérése érdekében? (4) Hogyan mozog a helyi/hazai közéleti térben?

A Hatvanezer fa civil szerveződés problémafelvetésében, megoldási javaslataiban és motivációs keretében közelebb áll a globális klímamozgalom mérsékeltebb ágához. Az egyén felelősségét hangsúlyozza szemben a jelenlegi gazdasági-politikai intézményrendszert érintő rendszerszintű átalakulás szükségességével.

Döntéshozatalában a globális klímamozgalom mérsékeltebb ágához áll közel. Annak ellenére, hogy alkalmaznak részvételi módszereket a szervezeti működés során, a hatékonyság érdekében a döntéseket jellemzően az elnökség hozza. A globális klímamozgalom klímaigazságosságért küzdő ágával szemben nem kiemelt cél a nők szempontjainak beépítése a mozgalom követeléseibe. Habár a mozgalom tagi bázisában 60% a nők aránya, a vezetőségben nem szerepel nő és jellemzően férfiak képviselik a médiában. A részvételi döntéshozatal funkcionista és kritikai megközelítése egyszerre van jelen a szerveződésben.

A vízügyi kérdések kapcsán a részvételi döntéshozatalt alulról szerveződve, transzformatív agendával alkalmazza a mozgalom. A helyi országgyűlési képviselővel együttműködésben a mozgalom saját fesztiváljának (GLOKÁL Fesztivál) keretein belül megszervezett „Zöld Civil Fórum” során pedig a részvételi döntéshozatal funkcionalista értelmezése érvényesül, hiszen a cél nem a meglévő intézményrendszer átalakítása, hanem már meghozott szakpolitikai döntések (pl. reptérfejlesztés) társadalmi legitimációja.

Erőforrás mobilizációjában kiemelten épít a helyi beágyazottságára, a széleskörű társadalmi bázisára. Az önkéntesek bevonásán túl pénzügyi erőforrásainak, eszközeinek és az erdősíthető, fásítható földterületek nagy részéhez is a társadalmi bázisának mozgósításával jutott.

A közügyeket helyi szinten a széles társadalmi bázisának köszönhetően hatékonyan alakítja. Az egyik kiemelt szövetségesének (helyi országgyűlési képviselő) köszönhetően állami földterületekhez is hozzájutott a szerveződés, ahol a város első közösségi erdejét hozták létre. Mindezek mellett a tagi bázisában jelennek meg kritikus hangok, amelyek szerint a szerveződés vezetőségének igyekezete ellenére a kezdeményezés pártpolitikától való függetlensége sérül. A szerveződés képessége az országos szakpolitika alakítására mérsékelt. Egyrészt a szerveződés helyi fókusza miatt nem céljuk az országos civil szerveződésekhez való kapcsolódás és ezáltal a hatékonyabb érdekérvényesítés. Másrészt mozgalmi stratégiáik jellemzően együttműködőek, mintsem konfrontatívak. A szerveződés civil hálózati kapcsolatainak hiányában nem valósult meg még a globális klímapolitikát alakítani célzó globális klímamozgalomba történő beágyazódása.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm a Hatvanezer Fa Békéscsabán mozgalom tagjainak nyitottságát, az interjúkra és e tanulmány kéziratainak alapos és konstruktív véleményezésére szánt idejüket. Köszönettel tartozom Berkó Albert, ELTE TáTK Szociológia Mesterszakos hallgatónak, akivel a HUN-REN KRTK RKI békéscsabai csoportjánál töltött gyakornoki ideje alatt közösen gondoltuk végig a kutatás módszertanát és aki a terpmunka jelentős részét gyakornoki ideje alatt elvégezte. Hálás vagyok továbbá a tanulmány két anonim bírálójának az építő jellegű javaslataikért. A kutatás az ELKH „A hazai klímaadaptáció lehetőségei” (szerződésszám: SA-51/2021.) című projektje keretében valósult meg.

Irodalom

Ádám Zsófia–Lohász Cecília–Mihály Melinda–Molnár Zóra–Rosenfeld Annajuli–Sebály Bernadett–Vass Zsuzsanna–Zsámboki Miklós (2021): *Válságból lehetőség – Lehetőségből válság: Szerveződések és önkormányzatok cselekvőképessége a koronavírus-járvány alatt*. Budapest: Közélet Iskolája.

- Benford, Robert D.–Snow, David A. (2000): Framing processes and social movements: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*, 26., (1), pp. 611–639. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.611>.
- Bennett, W. Lance–Seegerberg, Alexandra (2012): The logic of connective action. *Information, Communication & Society*, 15., (5), pp. 739–768. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.670661>
- Baptista, Ana Isabel–Jesudason, Sujatha–Greenberg, Molly–Perovich, Adrienne (2023): Landscape Assessment of the U.S. Environmental Justice Movement: Transformative Strategies for Climate Justice. *Environmental Justice*, 16., (2.), pp. 111–117. <https://doi.org/10.1089/env.2021.0075>.
- Biró, Marianna–Révész, A.–Molnár, Zsolt–Horváth, Ferenc (2007): Regional habitat pattern of the Danube-Tisza interfluvium in Hungary I. The landscape structure and habitat pattern; the fen and alkali vegetation. *Acta Botanica Hungarica*, 49., (3–4.), pp. 267–303. <https://doi.org/10.1556/abot49.2007.3-44>
- Blanco, Ismael–Salazar, Yunailis–Bianchi, Iolanda (2020): Urban governance and political change under a radical left government: The case of Barcelona. *Journal of Urban Affairs*, 42., (1), pp. 1–21. <https://doi.org/10.1080/07352166.2018.1559648>
- Bua, Adrian–Bussu, Sonia (2021): Between governance-driven democratisation and democracy-driven governance: Explaining changes in participatory governance in the case of Barcelona. In: *European Journal of Political Research*, 60., (3.), pp. 716–737. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12421>.
- Csepeli György (1993). A poszt-szocializmus gyermekei. *Iskolakultúra*, 3., (10), pp. 44–46. <https://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/29033>
- Della Porta, Donatella (2013): Political opportunity/political opportunity structure. In: Snow, David A.–Della Porta, Donatella–Klandermans, Bert–McAdam, Doug (Eds.): *The Wiley-Blackwell encyclopedia of social and political movements*. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell (Wiley-Blackwell encyclopedias in social science). pp. 1–7. <https://doi.org/10.1002/9780470674871.wbepsm159>
- Della Porta, Donatella–Parks, Louisa (2014): Framing processes in the climate movement: from climate change to climate justice. In: Dietz, Matthias–Garrelts, Heiko (Eds.): *Routledge Handbook of the Climate Change Movement*. Hoboken: Taylor and Francis (Routledge International Handbooks), pp. 19–30. <https://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/29033>
- de Moor, Joost–De Vydt, Michiel–Uba, Katrin–Wahlström, Mattias (2021): New kids on the block: taking stock of the recent cycle of climate activism. *Social Movement Studies*, 20., (5), pp. 619–625. <https://doi.org/10.1080/14742837.2020.1836617>
- Frankó Róbert (2022): A Garabonciás erdő. *Erdészeti Lapok*, 157., (1).
- Hawken, Paul (2021): *Regeneration: ending the climate crisis in one generation*. London: Penguin Books.
- Hands, J. (2011): *@ is for activism. Dissent, resistance and rebellion in a digital culture*. London: Pluto Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt183pbtr>
- Hensby, Alexander (2020): Open networks and secret Facebook groups: exploring cycle effects on activists' social media use in the 2010/11 UK student protests. In: Flesher Fominaya, Cristina–Gillan, Kevin (Eds.): *Technology, media and social movements*. London: Routledge. pp. 84–96. ISBN 9780367664152
- Hunt, Scott A.–Benford, Robert D.–Snow, David A. (1994): Identity fields: framing processes and the social construction of movement identities. In: Laraña, Enrique–Johnston, Hank–Gusfield, Joseph R. (Eds.): *New Social Movements: from ideology to identity*. Philadelphia: Temple University Press, pp. 185–208. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt14bst9g>
- Kovácsné Tyirják K. (2022): *Civilek a jövőért: a Hatvanezer Fa Egyesület tevékenysége. Záródolgozat, Műszaki mérnökasszisztens környezetvédelem-vízgazdálkodás specializáció*. Budapest: Óbudai Egyetem, Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar.

- Lakoff, George (2004): Don't Think of an Elephant! Know your Values and Frame the Debate: the Essential Guide for Progressives. *White River Junction, Vt.*: Chelsea Green. ISBN 1931498717
- Massino, Jill–Penn, Shana (2009): Introduction: gender politics and everyday life in state socialist Eastern and Central Europe. In: Penn, Shana–Massino, Jill (Eds.): *Gender politics and everyday life in state socialist Eastern and Central Europe*. New York: Palgrave Macmillan. pp. 1–10. <https://doi.org/10.1057/9780230101579>
- Meyer, D. S. (2004): Protest and political opportunities. *Annual Review of Sociology*, 30., (1), pp. 125–145. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.30.012703.110545>
- McCarthy, John D.–Zald, Mayer N. (1977): Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory. *American Journal of Sociology*, 82., (6), pp. 1212–1241. <https://www.jstor.org/stable/2777934>
- Mikecz Dániel (2019): A zöld, környezetvédő gondolat hallgatói megítélése. In: Szabó Andrea–Susánszky Pál–Oross, Dániel (Szerk.): *Mások vagy ugyanolyanok?* Belvedere könyvek. Szeged: Belvedere Meridionale. pp. 275–294.
- Mikecz, Dániel (2023): A politikai ökológia megjelenése Magyarországon: elmélet és mozgalmi gyakorlat. In: Kádár-rendszerválság. *Hungaria Aeterna*. Budapest: Századvég, pp. 269–287. ISBN 978-615-6436-23-8
- Sebály Bernadett (2020): Társadalmi mozgalmak és szakpolitikai változások. Esettanulmány az ápolási díjról Magyarországon. Budapest: CEU. [researchgate.net](http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.142643202). <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.142643202>
- Simsek, Elif Tugba (2023): *New Cooperatives Based on the Solidarity Economy insights from Hungary*. Doktori disszertáció. Budapest: ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola
- Szabo, John (2022): Energy transition or transformation? Power and politics in the European natural gas industry's trasformismo. *Energy Research & Social Science*, 84., 102391. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102391>
- Szilágyi Anna (2019): *Miért gondolunk az elefántra?* Budapest: Goethe Institut. <https://www.goethe.de/ins/hu/hu/kul/sup/klf/21483237.html> (2023.12.19.)
- Tormos-Aponte, Fernando–García-López, Gustavo A. (2018): Polycentric struggles: The experience of the global climate justice movement. *Environmental Policy and Governance*, 28., (4.), pp. 284–294. <https://doi.org/10.1002/eet.1815>
- Tölgyesi Csaba–Török Péter–Hábenczyus Alida Anna–Bátori Zoltán–Valkó Orsolya–Deák Balázs–Tóthmérész Béla–Erdős László–Kelemen András (2020): Underground deserts below fertility islands? Woody species desiccate lower soil layers in sandy drylands. *Ecography*, 43., (6.), pp. 848–859. <https://doi.org/10.1111/ecog.04906>
- Tramel, Salena (2016): The road through Paris: Climate change, carbon, and the political dynamics of convergence. *Globalizations*, 13., (6.), pp. 960–969. <https://doi.org/10.1080/14747731.2016.1173376>
- Wahlström, Mattias–Wennerhag, Magnus–Rootes, Christopher (2013): Framing “the climate issue”: Patterns of participation and prognostic frames among climate summit protestors. *Global Environmental Politics*, 13., (4.), pp. 101–122. https://doi.org/10.1162/GLEP_a_00200
- Warren, Mark E. (2014). Governance-driven democratization. In: Steven Griggs–Aletta J. Norval–Hendrik Wagenaar (Eds.): *Practices of freedom: Decentered governance, conflict and democratic participation*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 38–60. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107296954>

Internetes hivatkozások

- Hatvanezer Fa Egyesület (2019): Egyszerűsített éves beszámoló és közhasznúsági melléklet
<https://birosag.hu/civil-szervezetek-nevjegyzeke>
- Hatvanezer Fa Egyesület (2020): Egyszerűsített éves beszámoló és közhasznúsági melléklet
<https://birosag.hu/civil-szervezetek-nevjegyzeke>
- Hatvanezer Fa Egyesület (2021): Egyszerűsített éves beszámoló és közhasznúsági melléklet
<https://birosag.hu/civil-szervezetek-nevjegyzeke>
- Hatvanezer Fa Egyesület (2022): Egyszerűsített éves beszámoló és közhasznúsági melléklet
<https://birosag.hu/civil-szervezetek-nevjegyzeke>

Jegyzetek

- ¹ PhD, HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete, Békéscsaba.
- ² Az ökológiai válság jóval több, mint a klíma vagy az ökoszisztéma válsága, magában foglalja a társadalmainkat, a politikai szerveződési formákat, gazdasági rendszereinket, mindennapi életünk struktúráit, és mindazt, amit értékelünk és ahogyan magunkra gondolunk ezen a bolygón.
- ³ <https://eur-lex.europa.eu/content/paris-agreement/paris-agreement.html?locale=hu> (2023. 08. 31.)
- ⁴ https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en (2023. 08. 31.)
- ⁵ <https://merce.hu/2020/03/03/ha-tiz-ev-alatt-elultetunk-10-millio-fat-nem-alakul-felsivatagga-magyarorszag/> (2023. 08. 31.)
- ⁶ <https://www.myforest.hu/> (2023. 08. 31.)
- ⁷ <https://www.greenpeace.org/hungary/sajtokozlemeny/1504/matol-hatalyos-a-parizsi-klimaegyezmey/> (2023. 08. 31.)
- ⁸ <https://www.hellovidek.hu/kert/2020/08/08/ok-az-igazi-magyar-klimaharcosok-200-ezer-fat-ultettek-egyetlen-ev-alatt> (2023. 08. 26.)
- ⁹ <https://hatvanezerfa.hu/> (2023. 08. 31.)
- ¹⁰ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10221125946767713&set=gm.1101585803782369> (2023. 08. 29.)
- ¹¹ <https://hatvanezerfa.hu/> (2023. 08. 31.)
- ¹² <https://hatvanezerfa.hu/> (2023. 08. 31.)
- ¹³ <https://merce.hu/2020/08/10/a-kozosseg-ereje-a-klimavaltozassal-szemben-60-ezer-fa-bekescsaban/>, (2023. 08. 26.)
- ¹⁴ <https://www.facebook.com/groups/398381640871671/> (2023. 08. 31.)
- ¹⁵ <https://koroshircentrum.hu/2023/07/26/herczeg-tamas-folyamatosan-napirenden-van-az-ontozesfejlesztes/> (2024. 01. 16.)
- ¹⁶ Lásd: <https://herczegtamas.hu/archivum/12562> (2024. 01. 16.) és <https://www.facebook.com/groups/hatvanezerfa/posts/1226930401247908/> (2024. 01. 25.)
- ¹⁷ A Kormány 1211/2023. (VI. 1.) Korm. határozata regionális repülőterek fejlesztésének lehetőségeiről
- ¹⁸ <https://ted.europa.eu/udl?uri=TED:NOTICE:312795-2022:TEXT:HU:HTML&src=0> (2024. 01. 16.)
- ¹⁹ <https://www.facebook.com/groups/hatvanezerfa> 2023. 08. 31.
- ²⁰ <https://hatvanezerfa.hu/eredmenyek/>, 2023. 08. 27.
- ²¹ Az adatok tájékoztató jellegűek.
- ²² <https://www.oee.hu/erdekkepiselet> (2023. 08. 30.)
- ²³ <https://www.beol.hu/helyi-kozelet/2021/11/kuponokbol-valosult-meg-a-tamogatas-mintaerdot-telepitenek-bekescsaban> (2023. 08. 30.)
- ²⁴ <https://www.facebook.com/groups/hatvanezerfa/posts/1101585803782369/> (2024. 01. 24.)